

SPECIÁL PRO STŘEDNÍ ŠKOLY

PŘÍLOHA ČASOPISU ŘÍZENÍ ŠKOLY

3 | 2024

PŘÍČINY PSYCHICKÝCH
PROBLÉMŮ DNEŠNÍCH
STŘEDOŠKOLÁKŮ

ŠKOLA PROJEKTOVÁNÍ
OTEVÍRÁ STUDENTŮM
DVEŘE DO PRAXE

JAK A PODLE ČEHO VYBÍRAT
VHODNOU UNIVERZITU
V ZAHRANIČÍ?

ISSN 2788-1091

Důležité dovednosti budoucnosti: Připravte se na svět s umělou inteligencí

LUCIE ŠNAJDROVÁ

Svět práce se mění a spolu s ním se mění i dovednosti, které potřebujeme k tomu, abychom na změnu byli připraveni. Generativní umělá inteligence je s námi už přes rok a půl, proniká do všech oblastí a oborů a mění způsob, jakým pracujeme. Je potřeba ji vzít na vědomí, ať už v našem povolání, nebo v přípravě dětí na budoucnost. Jak se můžeme na tuto změnu připravit a využít AI ve svůj prospěch?

Návod, jak na to, představil Filip Dřímalka, autor knihy *Budoucnost nepráce*, na akci Digiday 20. února 2024, online vysílání, která se tentokrát věnovala praktickému používání AI. Digiday organizoval Gug.cz spolu s Národním pedagogickým institutem ČR (NPI ČR).

Jak se stane z práce v budoucnu „nepráce“?

„Nepráci“ Dřímalka definuje jako práci zbavenou nepříliš zábavných činností, se kterými nám pomůže umělá inteligence, jako je např. papírování. Budeme tak vykonávat práci, která nás baví, a budeme mít více času na rozvoj svého talentu, seberozvoj a sebevzdělávání.

K tomu nám pomohou digitální technologie, především nástroje AI. Dnes už přitom příliš nezáleží na tom, jaké technologie využijeme. K dispozici jsou dnes velmi podobné a velmi funkční nástroje, jako je Copilot od Microsoftu, Gemini od Googlu nebo chatGPT od OpenAI. Daleko důležitější jsou právě nápady a myšlenky, jak umělou inteligenci dokážeme využít ve své praxi. Nové dovednosti jsou pro ovládnutí technologií důležité, ale nejsou to jen ty digitální. Stále důležitější jsou kompetence spojené s kreativitou, všeobecným rozhledem a také s novým způsobem práce.

Potřeba bude zejména nový způsob myšlení a nastavení mysli (mindset), což souvisí právě se způsoby práce a také s leadershipem. Lídr je někdo, kdo formálně vede tým (včetně žáků), ale dokáže vést sám sebe a iniciovat nějakou aktivitu či akci, kterou posunuje sebe a svoje okolí dopředu anebo se podílí na jeho zlepšení. A nejde jen o lídry, dovednost posunout se je důležitá pro každého z nás. V tomto ohledu nezáleží na tom, jakou pozici zastáváte a jaké máte v rámci náplně práce pravomoci, možnost zavést drobnou inovaci do své práce, něco nového vyzkoušet a naučit se něco navíc či projevít iniciativu, zkrátka jít za rámec toho, co děláme běžně, může každý z nás.

AI nám pomůže dělat práci rychleji a kvalitněji

AI dokáže posouvat naši práci dopředu, pomáhá nám dělat práci rychleji a kvalitněji. Každý z nás může mít díky AI svého virtuálního spolupracovníka a asistenta, který nám pomůže. Umělá inteligence má neuvěřitelný potenciál posunout nejenom špičkové žáky, ale naopak i žáky, kteří jsou na chvostu vzdělávání, a vytvářet tak personalizované vzdělávání na míru všem žákům.

Umělá inteligence nám pomáhá realizovat naše nápady a zrychlit proces od nápadu k jeho zhmotnění. Dnes existují nástroje skoro na jakoukoli lidskou činnost, ať už potřebujeme vytvořit obrázek, video, prezentaci, formulář, nebo dotazník. Stačí „googlit“, zeptat se kolegů nebo najít tip na portále „There is an AI for that“. To, co nám chybí, je umět se na svou práci podívat jako na systém, dokázat ho rozdělit do jednotlivých kroků a k nim následně využít pomoc AI. A je jedno, zda vyrábíme čipy, nebo vzdělané žáky. K tomu ale potřebujeme nové dovednosti.

Tři klíčové dovednosti budoucnosti

1. Představivost a kreativita

V době, kdy umělá inteligence bude schopná realizovat spoustu úkonů, prací, nebo dokonce profesí rychleji, levněji a lépe než člověk, bude záležet právě na naší představivosti a na tom, abychom si dokázali vymyslet, k čemu ji chceme využít my. K tomu budeme muset umět zadávat prompty a příkazy a hrát si s informacemi.

2. Všeobecný rozhled a přehled

Bude potřeba k tomu, abychom si dokázali propojovat obory a segmenty, věci, které spolu zdánlivě nesouvisí, a tím vymýšlet nové věci.

3. Schopnost stavět systémy

Řada profesí nebude postavena na tom, že člověk bude dělat práci samotnou, ale že bude vytvářet a vylepšovat systém, který ji bude dělat za něj.

DIGITÁLNÍ TECHNOLOGIE

K tomu všemu bude potřeba i nadále **podnikatelské myšlení, proaktivita, vytváření nových věcí, experimentování a inovace**, které jsou důležité i dnes.

Digitální dovednosti potřebné na novém trhu práce

1. Takzvaný low code znamená schopnost postavit si nějaký systém bez nutnosti umět programovat. Jde např. o získání informací pomocí formuláře, jeho napojení do tabulky a využití nástrojů AI ke zpracování odpovědi.
2. Automatizace, která nám pomůže s opakovanými činnostmi a úkony.
3. Nástroje umělé inteligence, které nám umožní využívat chatovací aplikace a vytvářet obsah.

Využití AI nástrojů je dovednost a je možné se ji naučit

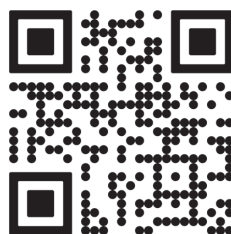
Většina lidí přeceňuje krátkodobý horizont, v němž je dobré do své práce investovat, a zároveň podceňuje ten dlouhodobý. Ale v éře AI se pohybujeme v mnohem kratších časových úsecích než dříve, ne v letech nebo desítkách let, nyní jde řádově spíš o měsíce. Pokud byste si chtěli nástroje AI osvojit a naučit se je použít ve svůj prospěch, během dvou tří měsíců je můžete ovládnout lépe než 95 % lidí kolem vás. Vyžaduje to „jen“ soustředění, energii a čas.

Zajímavé je, že lidem nejvíce brání v použití AI to, že nevědí, jak na to. A když nevíme, jak na to, jde o dovednosti, které lze získat a osvojit si je. Měli bychom sledovat nejen náš obor,

ale i jiné obory, je dobré experimentovat, zapojit kolegy, rodiče, žáky, a když nám něco funguje nebo nefunguje, sdílet to mezi sebou.

Klíčové principy současného i budoucího světa práce

- **Technologie už nejsou důležité.** Důležité jsou nápady a myšlenky, jak je můžeme využít.
- **Nové dovednosti jsou důležité, ale nejsou to jenom digitální dovednosti.** Kromě znalosti technologií potřebujeme i další dovednosti, jako jsou kreativita, všeobecný rozhled a schopnost pracovat s informacemi.
- **Zaměřte se na dlouhodobý horizont.** AI se bude dále rozvíjet a my se s ní musíme naučit pracovat. Investujte do rozvoje dovedností, které vám pomohou uspět v budoucím světě práce.

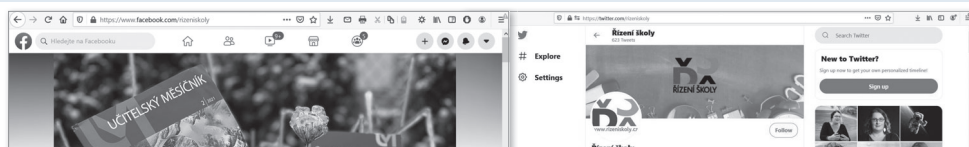
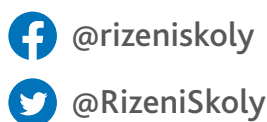
Záznam Digidaye:

<https://www.youtube.com/watch?v=fHDDVy2oPOQ>

Lucie Šnajdrová, NPO 3.1 DIGI Národního pedagogického institutu ČR

Buďte s námi ve spojení. Nenechte si ujít novinky ze světa vzdělávání!

Pošli pizzu do Mojžíře

NATÁLIE BÁRTOVÁ, FILIP OBADAL

Studenti a studentky pražského gymnázia zorganizovali sbírku na zakoupení několika desítek pizz, které na ZŠ Mojžíř rozdali dětem jako občerstvení o velké přestávce. Chtěli tak symbolicky vyjádřit solidaritu s místními a vymezit se proti stereotypizaci celého sídliště.

Skupina studentů třetího ročníku Gymnázia Na Zatance v rámci mimoškolní aktivity uspořádala sbírku a happening s názvem „Pošli pizzu do Mojžíře“. Tento akt solidarity měl za cíl vyjádřit podporu dětem z místního sídliště, které patří mezi ústecké vyloučené lokality. Studenti tak reagovali na událost spjatou s místní pizzerií, která v celé lokalitě zrušila dovážkovou službu. Pod příspěvkem na sociálních sítích o tomto rozhodnutí se objevilo mnoho nenávistných komentářů směřujících k lidem ze sídliště.

Studentům nepřipadá spravedlivé, že tento generalizující úhel pohledu dopadá na všechny obyvatele sídliště, včetně dětí, se kterými mají studenti přímou zkušenost. Týden totiž v lokalitě dobrovolničili a děti důvěrně poznali. Věří, že stereotypizující narativy ničemu nepomohou.

Zkušenost s vyloučenou lokalitou

To všechno samozřejmě nespadlo jen tak z nebe. Ke vzniku iniciativy vedla zejména zkušenost z dobrovolnické expedice, kterou se svou třídou studenti absolvovali na začátku září. Šlo o specifickou expedici, která v rámci studijního programu ALT jejich gymnázia probíhá vždy na začátku druhého a třetího ročníku. Konkrétní místo a formu dobrovolnictví si vybírají sami studenti. Třída 3. T se rozhodla pro variantu dobrovolničení ve vyloučených lokalitách v Ústí nad Labem. Mimo jiné také proto, že zde dlouho pracovala jejich vyučující Romana Bartůňková, která spolupráci přímo domluvila s místními zaměstnanci ústecké pobočky Člověka v tísní a jeho nízkoprahovými kluby. Dále uvedla třídu do prostředí lokality a vysvětlila studentům její specifika.

Na místě se studenti rozdělili do dvou skupin. Obě skupiny si po zbytek času připravovaly program pro místní děti, jedna v Mojžíři, druhá v Předlicích.

Intenzivní kontakt s dětmi studentům otevřel oči. Pochopili, že tamní děti od narození tahají za kratší konec a mají menší možnosti než oni. Celé dobrovolničení pro ně bylo hodnotnou zkušeností. Sloužilo také k lepšímu poznání odlehlejších koutů České republiky, na které se často zapomíná. Mluvit s lidmi obývajícími sídliště, fyzicky tam být a s problémem vyloučených lokalit být napřímo konfrontováni byla zkušenost, která studenty velmi zasáhla.

Reflexí na konci školní expedice to pro ně však neskončilo. Po zkušenostech z lokality cítili potřebu nezavírat před problémem oči.

Happening od A do Z

Po přečtení nenávistné vlny komentářů pod zmiňovaným příspěvkem tamní pizzerie studenti odmítli situaci nechat jen tak. Rozhodli se proto nejen přivést pozornost k tématu vyloučených lokalit, ale hlavně vyjádřit dětem z Mojžíře podporu. Ukázat, že na ně nezapomněli.

Brzy začali pracovat na konkrétní podobě happeningu. Od prvotní myšlenky až k dovezení pizz do mojžířské základní školy uběhlo pouhých pět dní. Studenti chtěli, aby akce přímo navazovala na událost s pizzerií, a tak se snažili o co nejmenší časovou prodlevu.

Vybraná částka naprosto překonala očekávání studentů. Ve sbírce nakonec získali přes 23 tisíc korun. Přibližně 10 tisíc použili na zakoupení 53 pizz, takže každé dítě dostalo ke svačině svůj kus pizzy. Zbýlých 13 tisíc darovali ústecké pobočce neziskové organizace Člověk v tísní.

Silnější do budoucna

Velkou zkušeností bylo pro studenty samotné plánování a organizování akce na podporu sociálně vyloučených skupin. Naprostá většina z nich s podobnou iniciativou neměla dřívější zkušenosti. Téma vyloučených lokalit je podle nich komplexní a v naší společnosti citlivé. Silné pro ně bylo uvědomění si jejich vlastní zodpovědnosti v angažování se ve veřejné politické sféře. Studenti nečekali míru mediální pozornosti, kterou jejich happening obdržel. Tato pozornost obsahovala jak podporující zprávy, tak kritické komentáře. Na tak silnou reakci, zejména množství negativních komentářů nevybíravě hodnotících podporu lidí žijících v prostředí sociálně vyloučených lokalit, studenti nebyli připravení.

Akci posléze refletovali i ve škole s celou třídou a vyučujícími. Shodli se na tom, že komunikace na sociálních sítích vyžaduje specifický jazyk a přístup, který je třeba předem důkladně promyslet. Za svou akci si však studenti a studentky

stojí a v podpoře sociálně slabších skupin chtějí nadále pokračovat.

Velmi pozitivně iniciativu studentů „Pošli pizzu do Mojžíře“ hodnotily např. organizace a platformy zabývající se oblastí lidských práv i problematikou života romské menšiny v ČR. Klára Laurenčíková, zmocněnkyně vlády pro lidská práva,

se letos poprvé rozhodla udělovat cenu svého úřadu a studentský happening se dostal do úzkého výběru pro ocenění Mimořádná výzva.

Studenti cenu obdrželi začátkem prosince společně s vyučujícími Romanou Bartůňkovou a Michalem Kaderkou a s místní komunitní pracovnící Růžnou Peterovou.

Natálie Bártová, studentka třetího ročníku Gymnázia Na Zatlane v programu ALT

Filip Obadal, student třetího ročníku Gymnázia Na Zatlane v programu ALT

Podpořte iniciativu Dětství bez násilí **svým podpisem**

V Centru LOCIKA neustále pracujeme na tom, aby v České republice mělo každé dítě právo na dětství bez násilí. Proto vznikla iniciativa Dětství bez násilí, která podniká konkrétní kroky ke zlepšení současného stavu sociálně-právní ochrany dětí. Dílčí cíle iniciativy, kterou už podepsalo přes 8 200 lidí, si můžete pročit na webu detstvibeznasili.cz/memorandum. Prosíme, **podepište se pod výzvu i vy a sdílejte informace ve svém okolí a pomozte nám dosáhnout 10 000 podpisů do 1. června**, kdy si připomeneme rok od vzniku iniciativy.

INICIATIVA DĚTSTVÍ BEZ NÁSILÍ VŠECHNY DĚTI MAJÍ PRÁVO NA DĚTSTVÍ BEZ NÁSILÍ.

Podpořte výzvu svým podpisem!

Přidejte se ke komunitě,
které není osud dětí lhostejný.

detstvibeznasili.cz/memorandum

Adolescence

VÁCLAV MERTIN

Když se zdá, že puberta našich dětí/žáků je za námi, mnozí si zhluboka oddychneme. Jenže i následující vývojové období, adolescence, má svá úskalí. Puberta neskončí ze dne na den. Leckdy sice některé nepříznivé projevy příjemně ustupují, ale jiné se zase až nepříjemně drží či opakovaně vracejí. Některé problémy se objeví zcela nově. Navíc u každého dospívajícího probíhá toto období intenzivního hledání a zkoumání i bojů se sebou samým i s autoritami odlišně. Takže pak jsou někteří adolescenti plně komponovaní, vcelku přiměřeně studují, věnují se ušlechtilým koníčkům, zatímco jiní tu a tam nebo i permanentně, především slovně, bojují se světem dospělých. Utápí se v pochybnostech, odmítání rodinného i společenského fungování. A my můžeme získat dojem, že vlastně nedělají nic pořádného, nebo dokonce že nedělají vůbec nic.

Základní úkol tohoto vývojového období v dnešní době ve vyspělé společnosti je pro všechny stále formální vzdělávání. My starší to bezpochyby víme i na základě vlastních životních zkušeností, takže jim říkáme: *Udělej si maturitu / vyuč se a pak už si můžeš dělat, co chceš*. Jenže někteří dospívající vidí svůj život výrazně odlišně. Už je nebaví vysedávat ve škole, učit se pro ně zcela nepotřebné poznatky a dostávat nedostatečné, chtěli by užívat benefity dospělého života, cestovat, někdy i pracovat nebo alespoň hodně vydělávat. Proč se mají dál učit neužitečné zbytečnosti, mít co nejlepší známky, nemít kvůli studiu volný čas na zábavu, nechat se otravovat učiteli i rodiči? Chtějí dospělou svobodu a přiměřené prostředky. Některí ovšem chtějí rovněž okamžitě a radikálně změnit tento svět. A v tomto směru se naplno angažují.

Nemají to dospívající ani v tomto období jednoduché. Dospělost na dohled, fyzické předpoklady dostačující a vlastně stále lepší, na druhé straně obvykle nedostatečné prostředky i pravomoci a hlavně chybějící zkušenosti. Což jim ovšem často nevádí, když kritizují veškeré zpozdilosti světa dospělých. Jde však už o člověka s vlastní vůlí, přiměřeně vyvinutou inteligencí a dovedností rozhodnout se i prosazovat svá přání. Leckdy však bez ohledu na okolní svět. Není možné mu přikázat jen tak bez vysvětlení a bez jeho souhlasu. Ale mluvit se s ním většinou dá. Pokud jsme to za uplynulých patnáct let úplně nepokazili. Samozřejmě musíme počítat s významným vlivem vrstevnické skupiny – nepřijetí dospělými je v tomto období podstatně méně nepříjemné než odmítnutí vrstevnickou skupinou. Ovšem mnozí dospělí včetně učitelů některými svými přístupy zcela zbytečně vhnějí dospívajícího velmi účinně do náruče nepříliš vhodných vrstevnických part. Zde pak dospívající zažije přijetí, pozitivní odezvu, smysl svého konání, které nenachází ani doma, ani ve škole. Některého také stejní dospělí účinně odhánějí od dalšího vzdělávání.

Když se nám podaří získat adolescenta pro vzdělávání, nejedná se o žádné figle či triky. Důležité jsou v této souvislosti osobní cíle, případně představy či sny o budoucnosti, vzbuzení nového zájmu nebo posílení dřívějšího, naše pozitivní odezva. A pochopitelně alespoň dílčí úspěchy a zachovaná životní perspektiva. Skutečnost, že dospívající ještě velmi často nemají jasno, co by chtěli dělat, vůbec nevádí. Podstatný je i implicitní obecný cíl *chci se dál vzdělávat* nebo alespoň *vzdělávání mi nevádí, počítám s ním*. Nepodceňujeme ani vlastní pozitivní příklad či vzor rodičů, či dokonce učitelů. Jen musíme dát pozor, abychom nevyužívali rodičovskou profesi, která dotyčného ve skutečnosti odrazuje (*v žádném případě nechci být učitelem, doktorem*). Problém je, když mladý člověk s rodičem špatně vychází. U některých adolescentů se nám už bohužel podařilo během uplynulých let školního vzdělávání zcela zadusit budoucnost. Děti se s odporem k poznávání nerodí, jde o přímý následek našich postupů.

U některého adolescenta jde vzdělání i tak poněkud stranou i proto, že se věnuje skutečně velmi intenzivně sportu, některému druhu umění či právě navázanému vztahu. Vše bývá v pořádku, pokud chodí jakž takž přiměřeně do školy a nepropadá. Dnes ani docela ambiciózní studenty nenalákáme na co nejlepší známky.

Stejně jako v předcházejícím období puberty je důležité, aby se dospělí snažili odlišovat podstatné od nepodstatného. Módní výstřelky, neortodoxní úpravy vzhledu, sluchátka na uších, mobil v ruce, radikální pohledy na stravování, ekologii či politiku dostanou za nějakou dobu realističtější podobu. Pokud neohrožují zdraví adolescenta, je v případě neúspěchu pozitivních rodičovských i učitelských výchovných zásahů žádoucí mávnout nad nimi rukou. Některé věci ovšem mohou ohrozit zdraví i život jedince a pak je namístě vyhledat odbornou pomoc.

Většinou je zbytečné jít s adolescenty do přímého názorového sporu. To neznamená, že nekonfrontačně neřekneme svůj názor, ale není třeba v dané chvíli dovést přesvědčovací boj do vítězného konce. Trpělivost i velkorysost a ve většině případů i tolerance jsou v takovém případě obzvláště namístě. Nemusíme se bát, že nás mladý člověk vůbec neposlouchá. Jen jsou v dané chvíli důležitější formulace a prosazování vlastního pohledu na svět. Měli bychom si všimnout všeho, co můžeme pokládat za pozitivní. A dávat mu to nepříliš nápadně najevo. Jen bychom měli šetřit větami, že *na tom není nic, že my v jeho věku...*

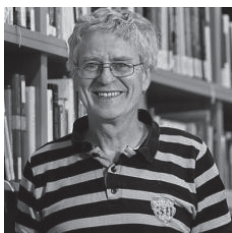
Problém spatřuji v tom, když adolescent nechce a fakticky nedělá nic. Škola ho nebaví, chodí do ní jen někdy, nemá žádné mimoškolní zájmy, nanejvýš sedí na mobilu, hraje hry a poslouchá písničky. To zpravidla zbytečně velmi komplikuje jeho uplatnění v dospělosti.

Neustále se opakuje, jak je dnešní generace dětí i mladých lidí křehká a nic nevydrží... Zapomínáme na jeden velký rozdíl oproti minulosti. Oni se o tom nebojí mluvit, nebojí se dát najevo, že se necítí dobře, že jim něco vadí i v našem přístupu, někteří sami dokonce vyhledávají si svými problémy

odbornou psychologickou pomoc. Psycholog nebo psychiatr má pro ně podstatně méně nepřijatelnou nálepku než pro generaci rodičů. Jejich návštěva většinu dospívajících už nediskvalifikuje. Koneckonců i my dospělí jsme o něco citlivější na projevy nepohody, kterých si u adolescentů všímáme. A protože se o tom mluví, objevují mladí lidé to, čím jsme se my dříve narození také trápili, jen jsme nevěděli, co s tím. A vlastně nám stejně nebyl nikdo ochotný pomáhat. Takže jsme nějak museli přežít. Ale rozhodně nejsem přesvědčený, že by nás toto přežití posílilo.

Běžný průběh období adolescence s občasným nesouladem mezi dospívajícím a jeho rodiči i učiteli máme povinnost přežít. Pokud se však dospívající rozhodne pro nějakou radikálnější verzi, naše páky už stejně nebývají dostatečně silné.

Nepokládáme za vhodné splétat dohromady výchovu a peníze, zisky a ztráty. Přesto pokládám za velmi vhodné i ekonomické chovat se k dospívajícím s respektem. Rozhodně to neznamená, že mladé generaci budeme automaticky vyklízet pole a souhlasit s každým přáním, požadavkem a názorem adolescentů, nicméně největší zisky vnímám u slušného, korektního, až přátelského jednání.

PhDr. Václav Mertin, dětský psycholog

Základy duševní hygieny – pracovní sešit + metodika

Program pro podporu duševního zdraví dospívajících
Jaroslava Budíková a kol.

Dnešní teenageři se potýkají nejen s vlastním dospíváním, ale musejí čelit i nárokům a nástrahám současné doby. Jsou zahlceni až přesyceni informacemi, často i rozporuplnými či negativními, jsou ovlivňováni dynamickými změnami v rodinách i společnosti. Orientovat se sami v sobě je pro to dnes pro ně obtížné a potřebují o to větší podporu ze strany rodičů a pedagogů. Pracovní sešity jsou určeny pro náctileté účastníky programu a obsahují příběhy, edukační/informační listy, úkoly na hledání informací, návrhy na aktivity, sebepozorování, experimenty apod. Na tento pracovní sešit navazuje samostatně vydávaná metodická příručka. Metodika obsahuje návod pro dospělé průvodce programem (teoretický rámec k jednotlivým tématům, popis technik pro práci s kolektivem a odkazy na zdroje k dalšímu zkoumání).

Cílem publikace je poskytnout dospívajícím podporu pro to, aby si uvědomili zodpovědnost za svůj život (duševní zdraví, akademický úspěch, emoce apod.), aby pochopili základní principy psychohygieny a mechanismy duševních obtíží. Aby se seznámili s preventivními nástroji a jejich aplikací v každodenním životě. Záměrem je též vzbudit zájem o oblast duševní hygieny a inspirovat účastníky programu k vytváření vlastního pozitivního postoje k tématu.

Pracovní sešit – A4, 60 stran, 250 Kč
Metodika – sešit A4, 48 stran, 250 Kč

www.pasparta.cz

Každá koruna vynaložená na zastavení násilí v blízkých vztazích se nám mnohonásobně vrátí

Až třicet procent dospívajících má zkušenost s násilím v partnerských vztazích. „Často ani nevědí, že něco není v pořádku,“ říká psycholožka Barbora Jakobsen. Ta s organizací SOFA (Society for All) rozjíždí projekt Blízké vztahy bez násilí, určený českým učitelům a teenagerům.

?) V Česku se letos začal rozjíždět projekt Blízké vztahy bez násilí. Zajímalo by mě, co to jsou blízké vztahy a jak máme chápat slovo násilí. Každý si pod tím asi představí něco jiného.

Blízké vztahy jsou vztahy mezi rodiči a dětmi, mezi současnými a bývalými členy rodiny, mezi partnery. Násilí můžeme definovat jako čin namířený proti druhému člověku, který mu má ublížit, způsobit bolest, zastrašit ho nebo ponížit, aby jednal proti své vůli, respektive aby nejednal podle vůle své. A za násilí nese odpovědnost vždy ten, kdo se ho dopouští. Když chlapec svoji dívku – protože ve větší míře se násilí v partnerském vztahu dopouštějí muži – k něčemu nutí tím, že ji poníží, vyhrožuje jí, způsobuje jí bolest, tak to už není zdravý vztah, ale násilí. Když dochází k dynamice, že jeden partner dělá věci proto, aby předešel násilí, aby se ten druhý nenastřel, a přitom by to sám chtěl jinak – to není zdravý vztah.

?) Řekněte mi víc o programu, který v České republice se SOFA děláte. Pro koho je určený?

Program je určený pro první ročník středních škol a deváté třídy základních. Snahou je oslovit žáky ještě před pubertou a když začínají navazovat první vztahy, protože chceme být o krok napřed. Také chceme, aby informace o násilí měli dříve, protože víme, že dnes už děti kolem deseti let mívají zkušenosti s pornem. Víme také, že k sexualizovanému násilí v prvních vztazích dochází poměrně často, takže jako společnost chceme a potřebujeme dát dospívajícím informace co nejdříve.

?) Proč je důležité mluvit právě s dospívajícími?

Protože právě v prvních vztazích se násilí začíná objevovat a má nejvyšší prevalenci. Podle průzkumů zažívá násilí v partnerských vztazích až třicet procent teenagerů. Přitom

na přednáškách většina lidí tipuje, že násilí se objevuje ve vztazích lidí mezi 30 a 40 lety... Stejně tak lidé chybně věří, že horší dopady má násilí na třicátníky. Ale my víme, že stejně závažného násilí se dopouštějí na dívkách jejich první chlapci, a děje se tak třeba i v jejich pokoji, když jsou rodiče doma – jen se o tom nemluví. Proto potřebujeme působit na tuto věkovou skupinu, aby dokázala násilí rozpoznat a bránit se mu, aby ho nepřenesla do svých dalších vztahů a rodin. Navíc v tomto věku si děti začínají formovat postoje. Pokud chceme, aby je měly formované i odjinud než ze své rodinné zkušenosti, musíme jim dát prostor na reflexi a sebereflexi. Co je v pořádku, co není, co se jim líbí a nelíbí. Když se zamyslí nad tím, jak se k sobě a k nim vztahovali jejich rodiče, jestli mají zkušenosti s násilím z rodiny, co násilí je a jak vypadá zdravý vztah, tak vzniká prostor ke změně. Základní podmínkou je ale právě reflexe, bez ní to nejde.

?) Co vlastně učíte učitele, co mají dělat a jak s dětmi mluvit?

Hlavním cílem programu je, aby se o násilí vůbec mluvilo. Je zpracovaný tak, aby se ti, kteří program dělají, také dozvěděli něco o násilí a psychologii násilí a aby zreflektovali vlastní postoje a zkušenosti. K materiálům je k dispozici digitální příručka, jak program vést. A hlavní součástí je film „Všude dobře, doma nejlip?“, který téma násilí otevírá. K tomu je sešit, kde si žáci i učitelé mohou přečíst informace o násilí, ale také například o tom, proč se někdo násilí dopouští a kde hledat pomoc.

?) V jakém věku bychom měli s dětmi o násilí začít mluvit?

Ideálně už ve školce. Opravdu čím dříve, tím líp. Když už od školky budeme jasně pojmenovávat, že násilí není v pořádku, budou se i děti empatičtěji vztahovat k sobě navzájem. Navíc mohou vyrůstat v násilí doma a je dobře, když jim

někdo už v raném věku řekne, že násilí není v pořádku a není to jejich vina.

? Jaké jsou nejčastější mýty o násilí, s nimiž se setkáváte?

Mýtů je hodně a jsou trochu jiné v Norsku a v Česku. Jedním je třeba to, že násilí se dopouštějí jenom děti z rozvrácených rodin nebo že se někdo rodí jako násilný. Ale mýtus je i to, že bychom o násilí neměli mluvit, abychom děti netraumatizovali. Nebo že za násilí, kterého se na nás někdo ve vztahu dopustil, neseme vinu i my. Někdy si dospělí myslí, že když je dítě vystaveno násilí, neměli bychom o tom moc mluvit – hlavně do toho „neštourat“, abychom dítě ještě víc netraumatizovali – ale pro dítě je často úlevné, když o násilí někdo začne mluvit nebo když ve škole vidí film, kde je zobrazeno násilí v blízkých vztazích. Je opravdu smutné, když si uvědomíte, jak běžné násilí je, jak je zraňující a jak málo se o něm mluví. Přitom třeba v Norsku ekonomové spočítali, že dopady násilí v blízkých vztazích zemi ročně stojí 92 miliard norských korun.

? Proč je vůbec důležité o těžkých věcech – například o násilí – ve školách nemlčet?

Aby se děti a dospívající dokázali ochránit, aby nepřenášeli násilí do dalších vztahů a aby si mohli říct o pomoc. Víme, kdo má větší riziko, že se v jeho životě násilí vyskytne. Co je ale důležité také říct – známe i protektivní faktory a jedním z nich mohou být i preventivní programy. Pokud dítě ve škole absolvuje takový program, kde se učitel, k němuž má dobrý vztah, jasně vymezí proti násilí a pojmenuje, že není v pořádku – už taková intervence ze strany společnosti může pomoci. Z psychologie traumatu a psychologie násilí víme, že některé intervence jsou zásadní, třeba bezpečné korektivní zkušenosti a bezpečné vztahy ve škole nebo s trenéry. To, že společnost mluví otevřeně o násilí, takže děti s tím nemusí být samy a nemají pocity viny. To jsou věci, které mohou zmírnit dopady násilí nebo zmírnit rizika rozvoje problémů s násilím. Zároveň nejsou tak nákladné. Primární prevence jako program Blízké vztahy bez násilí má velký smysl. To chci zdůraznit, protože mnohdy potkávám lektory, kteří mají pocit, že jejich práce je jen kapka v moři. Když o tom tématu mluvit ani nezačneme, tak se nic nezmění.

Blízké vztahy bez násilí

- Program je vhodný pro všechny základní a střední školy, ale hodí se i pro dětské domovy, nízkoprahová centra a další sociální služby pracující s mládeží.
- Cílem programu je předávat informace, kompetence, otevřenost k tématu násilí, vyslat jasný signál, že násilí nelze schvalovat, a získat korektivní zkušenost a motivaci ke změně.
- Pilířem programu je osvětový film *Všude dobře, doma nejlíp?*, který problematiku poutavým způsobem představuje, a doprovodný sešit pro žáky *Důkaz lásky, nebo násilí?* Sešit poskytuje základní vhled do problematiky a zároveň obsahuje úkoly k reflexi a diskusi.
- Film *Všude dobře, doma nejlíp?* je využíván v prevenci a osvětě. Nabízí prostor k reflexi a otevření tématu násilí v partnerských vztazích z různých pohledů.
- Půlhodinový dánský snímek, adaptovaný pro české prostředí, zachycuje příběh zdánlivě dobře fungující rodiny, v níž se otec dopouští násilí na své partnerce a dětech. Narušené rodinné vztahy, fyzické i psychické násilí, popírání problému, pocity bezmoci, zoufalství, ale i radostné chvíle a úleva. To jsou vyobrazené situace typické pro násilí v blízkých vztazích.
- Organizace SOFA vlastní práva na využití filmu v České republice. Absolventi a absolventky školení získávají přístupové heslo ke stažení filmu a mohou ho využívat ve své praxi.

Barbora Jakobsen je klinická psycholožka, vystudovala jednooborovou psychologii na katedře psychologie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a od roku 2008 žije a profesně působí v Norsku. Pracovala na psychiatrické poliklinice a klinice adiktologie. Specializuje se na násilí v blízkých vztazích a od roku 2011 posledních šest let vede terapeutické centrum ATV (Alternative to Violence) v Tromsø. Jako zástupce ATV má také odpovědnost za projekt zaměřený na prevenci domácího a genderově podmíněného násilí Úřadu vlády ČR, v rámci kterého např. vyšla volně dostupná publikace *Násilí je možné zastavit* a program *Zuřivec* (www.zurivec.cz).

Rozhovor vedla Lucie Kocurová, editorka webu EDUzín.

www.rizeniskoly.cz

Kompletní nabídka odborných informací pro oblast školství

Svou knihu vnímám jako příručku pro kritické myšlení

Když se vám do rukou dostane publikace s červeno-černou obálkou a názvem *Toto není jenom kniha*, zpozorněte. Opravdu to totiž není „jenom“ kniha. Dle slov autorky – pedagožky, lektorky a zakladatelky platformy Designěři dětem Kateřiny Přidalové – je to hlavně „populárně naučná kniha pro čtenáře od 15 let, jejímž hlavním posláním je rozvíjení vizuální gramotnosti, stěžejní kompetence pro kritické myšlení. Zároveň je i cenným nástrojem k posilování mediální a informační gramotnosti, kreativního myšlení a k prohlubování citlivosti vůči funkční a estetické rovině vizuálního jazyka“. V jakých předmětech lze knihu využívat i co vše v ní čtenáři najdou, jsme probraly v následujícím rozhovoru.

?) Hned v úvodu se nabízí otázka vztahující se k názvu publikace. Když to není jenom kniha, co dalšího tedy představuje?

Název je hra se čtenářem. Je to takový „call to action“. Aby obálka vzbudila zájem jak názvem, tak obrázkem, který také není jednoznačný – vidíme ohryzek, nebo dvě tváře? Název také odkazuje k dnes již ikonickému dílu malíře Reného Magritta *Zrada obrazů* z roku 1929, na kterém je vyobrazena dýmka a pod ní francouzský nápis „Toto není dýmka“. Magritte tak vznesl otázku o schopnostech obrazů a jazyka zastoupit svět jako takový a upozornil, že rozeznat pravdu od lži nemusí být prostřednictvím obrazů a textů vůbec snadné. Vlastně to platí dodnes s tím rozdílem, že obrazových zpráv je kolem nás daleko víc. Je potřeba si uvědomit, že obrázky ne vždy jen ilustrují texty, ale mají svébytnou komunikační moc, stejně jako není zanedbatelná vizuální podoba textů, kompozice, barvy a další prvky vizuálního jazyka, které dost podstatně ovlivňují čtenářský zážitek a to, jak informace přijímáme a jak jim rozumíme. Napětí mezi obrazy, slovy a jejich významy v širokém slova smyslu rámuje téma knihy, která je žánrově spíše učebnicí nebo hravou příručkou k porozumění vizuální komunikaci.

?) Gratuluji k užší nominaci v rámci soutěže Magnesia Litera 2024. Mohla byste nám knihu představit?

Děkuji, nominace je velký úspěch a věřím, že to pomůže knihu zviditelnit. Co se týče představení, různé formy vizuální komunikace nás denně obklopují, žijeme v době, které dominují obrazová sdělení. Tato populárně naučná kniha pro čtenáře od 15 let si klade za cíl dát jim klíč k tomu, jak všudypřítomné obrazy číst a jak je kritickým okem vnímat. Teoreticky se kniha opírá o sémiotiku a grafický design, který je dnes synonymem pro vizuální komunikaci. Jejím hlavním posláním je rozvíjet vizuální gramotnost, stěžejní kompetenci pro kritické myšlení. Zároveň je i cenným nástrojem k posilování mediální a informační gramotnosti, kreativního myšlení a k prohlubování citlivosti vůči funkční a estetické rovině vizuálního jazyka. Úkolem knihy je také ukázat, jak kreativně využívat digitální nástroje, které běžně používáme, neboť díky technologickým vymoženostem patří většina z nás k aktivním tvůrcům vizuální komunikace. Kniha sestává z praktických cvičení – kritických otázek a tvůrčích úkolů – a věřím, že najde uplatnění také u učitelů ve všeobecném vzdělávání.

?) Co podle vás znamená čtení obrazu, o kterém píšete? Liší se nějak od čtení toho, co nazýváme textem?

Čtení může být pasivní konzumace nebo i tvořivá hra, kdy odkrýváme různé významy. V tomto smyslu je jedno, zda čteme text, nebo obrazovou zprávu. Jdeme pod povrch viděného. Snažíme se například porozumět metafoře v textu nebo obrazu. Tvořivé čtení je pátrání po tom, co nám chtěl autor říci a co se všechno za zprávou skrývá, zjišťujeme souvislosti, ve kterých vznikla a proč, její záměry, způsoby

přenosu (médiu, skrze která promlouvá) a ke komu se obrací. Do čtení si také promítáme své vlastní zkušenosti, osobnostní rysy, kompetence a pocity. Na konci pátrání je pak radost, že se dozvíme něco nového, co na první pohled není vidět. Jde o to, dívat se na zprávy z různých stran a číst je z různých úhlů pohledu – z různých hledisek (jako já, jako máma, jako spolužák...). Věřím, že rozvíjení tvořivého a kritického čtení může vést k respektu k jiným názorům a většímu porozumění v mezilidské komunikaci. Tvořivým čtením dospějeme k hlubšímu pochopení sdělení a dozvíme se také něco o sobě a ostatních.

Sama knihu používám, když učím designéry na vysokých školách, a musím říct, že když si děláme sémiotické analýzy, bývá to často zábava. V momentě, kdy odkryjete obecné významy zpráv, můžete pokračovat osobními asociacemi. Vlastně je na čtení vizuální komunikace dost přínosné, když ji děláme ve skupině a bavíme se o významech společně.

? V úvodu oslovujete učitele. Je knížka primárně určena právě do jejich rukou?

Primárně je určena zvědavým čtenářům od 15 let. Jim je přizpůsoben jazyk knihy a ukázky. Nicméně na učitele jsem od začátku myslela taky, protože obsahuje spoustu podnětů k diskusi a tvůrčí úkoly. Myslím, že se s ní dá pracovat doma i ve škole. Dokážu si představit, že s ní mohou samostatně pracovat středoškoláci nebo také žáci na druhém stupni ZŠ společně s pedagogy.

? Je nějak uzpůsobena výuce? Mám na mysli, zda v ní učitelé najdou například praktická cvičení a podobně.

Ano, šlo mi o to, aby kniha byla praktická, abych teoretická východiska představila na konkrétních úkolech a zadáních. Jak jinak si osvojit teorii než tím, že se naučíme, jak ji v praxi použít? Kniha je rozdělena na dvě části – Čtení obrazů a Tvoření obrazů. V té první čtenáři získají kompetence ke čtení a analýze vizuálních zpráv s cílem pochopit smysl obrazových sdělení a okolnosti jejich vzniku. V jednotlivých kapitolách se představí aspekty, které ovlivňují produkci, recepci a interpretaci sdělení (znak, jazyk, obrazné a doslovné

významy, představy, vizuální kompozice, kontext, kanály a způsoby komunikace zprávy, žánr, stereotyp, diskurz a další pojmy odvozené ze sémiotiky). Tato část knihy obsahuje řadu otázek do diskuse a představuje vlastně postup, jak obrazová sdělení číst, takže si to mohou čtenáři, potažmo učitelé přímo se žáky krok po kroku vyzkoušet. Druhá část knihy se soustřeďuje na formální prvky při tvorbě obrazů vycházející z principů grafického designu. Čtenáři se seznámí s tím, jak funguje písmo, typografie, tvary, kompozice, barvy, obrazové znaky, prázdné místo a další aspekty vizuálního jazyka. Zde je zase celá řada tvořivých úkolů.

? Když budou učitelé číst náš rozhovor, můžeme tady pro ně uvést příklad nějakého konkrétního cvičení?

Sémiotické čtení obrazů představuji formou úkolů, kdy na jedné straně je otázka, která má rozvinout diskusi, a na zadní straně odpověď a vysvětlení. Pokud například chci, aby čtenář pochopil, co je symbol, ukážu mu svastiku a prostě se ptám, co symbol znamená. Podobně se čtenářů ptám i na metaforu na příkladu Alzáka, přenos zprávy zvažuji skrze píseň Bad Guy od Billie Eilish, konotaci a denotaci ukazuji na příkladu fotek téže dívky z občanského průkazu a instagramu, zvyklosti při čtení pak rozebírám na komiksovém stripu, lež skrze problematické texty a obrázky, na žánr se ptám pohledem na různé knižní obálky, stereotyp představuji na příkladu unisexové mikiny a tak dále. V části věnované tvoření obrazů pak učitelé najdou kreativní úkoly na prozkoumání kompozice, fungování barev, abstraktních a konkrétních tvarů a na to, jak mohou vyjadřovat emoce. Jsou zde i cvičení prozkoumávající tvary a charaktery písem, včetně jejich schopnosti vyjádřit emoce apod.

? V jakých školních předmětech si dovedete představit využití knihy?

Protože vizuální gramotnost nevnímám jen jako doménu výtvarné výchovy, kniha může mít uplatnění v mnoha předmětech. Dokážu si ji představit v českém jazyce, občanské výchově, informatice, dějepisu, dále v oblastech Umění a kultura, Člověk a společnost, Člověk a svět práce a všude tam, kde se pracuje s analýzou informací, když se řeší mediální a informační gramotnost, porozumění hoaxům, dezinformacím a fake news. Kniha vnímám jako příručku pro kritické myšlení, jako jakousi mezipředmětovou bázi pro žáky a učitele.

? Plánujete knihu rozvinout a posunout do vzdělávání například formou workshopů či programů pro učitele?

Ano, aktuálně máme již v nabídce workshop pro učitele, kde je chci osobně seznámit s možnostmi použití knihy. Zároveň mě zajímá i zpětná vazba od učitelů a jejich potřeby. Takže

se moc těším, až se do toho pustím. Věřím, že to bude obohacující pro obě strany. Z workshopů může taky vyplynout celá řada doplňkových projektů, ať už je to online platforma, kde kromě metodiky budou i pracovní listy ke stažení, anebo společenská hra, o které nyní vážně uvažuji.

?) V knize je ve velké míře zastoupena i vizuální stránka. Na koho jste se v tomto směru obrátila, kdo vám pomáhal?

Oslovila jsem designérky Karolínu Šebkovou a Karlu Gondkovou – ta dělala také ilustrace. Nutno říct, že bez nich by kniha nikdy nevypadala tak, jak vypadá, a jsem jim moc vděčná.

?) Mimo jiné jste zakladatelka platformy Designéři dětem. Mohla byste ji těm, kteří ji neznají, představit?

Především se věnujeme popularizaci designu skrze tvořivé programy pro formální i neformální vzdělávání. Jsme designéři a učíme děti ve škole i mimo ni kritickému a kreativnímu myšlení. Rozvíjíme jejich představivost, tvořivost, vizuální a mediální gramotnost a schopnost spolupracovat. Proto je naše organizace součástí uMĚNÍM – platformy pro kreativní učení. Při naší činnosti vycházíme z předpokladu, že celý svět je nadesignován, a abychom se v něm vyznali a byli do budoucna vnímavější vůči sobě, okolí i naší

planetě, potřebujeme designu porozumět. Věříme, že pochopit design znamená pochopit svět v souvislostech. Tohle přesvědčení vyplynulo mimo jiné z mé předchozí a Zlatou stuhou oceněné knihy pro děti a mládež *Co je vlastně design?*

?) Designéři dětem nabízejí školám vzdělávací programy. Můžete nějaké uvést a doporučit?

Aktuálně je klíčovým programem *Co je vlastně design?*, který rozvíjí témata výše zmíněné knihy. Zatím máme čtyři pilotní workshopy, které jsme ušili na míru předmětům pro druhý stupeň základních škol a víceletá gymnázia – Pravěk a emoji do Dějepisu 6, Designérka příroda do Přírodopisu 7, Design publikací do Českého jazyka 8 a Rande s materiály pro Chemii 8 a 9. Díváme se na látku příslušného předmětu nově, pohledem designu a designérské praxe. Workshopy vedou designéři a sestávají z diskuse se žáky a tvořivých úkolů. Praxe ukázala, že tyto workshopy dobře fungují i mimo konkrétní předměty a taky s různě starými dětmi.

Pro školy nabízíme také delší či kratší tvořivé dílny, jako jsou Materiálová dílna, Módní upcycling, Koláž a animace, Komiks či Grafický design, a další umíme také připravit na míru konkrétnímu zadání. Zásadou naší činnosti je otevřenost. Přistupujeme ke školám a dětem s chutí se něco dozvědět. Nepoučujeme, ale spolupracujeme a podněcujeme k vlastní tvorbě a myšlení v souvislostech. V důsledku pak rozšiřujeme obzory sobě i jim.

**Designéři
Dětem**

Rozhovor vedla **Michaela Váchová**, odborná editorka Učitelského měsíčníku.

O anorexii jste asi už slyšeli. A co bigorexie? Studenti z Opavy vám vysvětlí, o co jde

Kamila Tkáčová je učitelkou na Slezském gymnáziu v Opavě. Mimo to, že zastává roli školní metodičky prevence, vyučuje ještě základy společenských věd a tělesnou výchovu. Hlavně je ale koordinátorkou několika velmi zajímavých projektů. Jedním z nich je i projekt HELP P3. Kdyby vám stejně jako mně hned nedošlo, co zkratka P3 znamená, jsou to tři P ze slovního spojení poruchy příjmu potravy. Ty se bohužel nevyhýbají žákům základních ani středních škol. „Má osobní – zdůrazňuje slovo

osobní – statistika a zkušenost je poměrně alarmující, jde až o tři či čtyři žáky v každé třídě, kteří se potýkají s nějakým onemocněním ze spektra poruch příjmu potravy.“ Je dobře, že každá třída má zároveň možnost udělat si do Opavy výlet a poslechnout si jednu z přednášek, které vedou studenti zmiňovaného gymnázia už více než patnáct let.

? Mohla byste nám projekt HELP P3 představit?

Projekt se zabývá poruchami příjmu potravy. Vznikl paradoxně velmi prozaicky. V hodinách tělesné výchovy se mi několikrát stalo, že některá z dívek omdlela. Pátrala jsem po tom, co děti jedí, a zjistila, že během dne si dají třeba jen jedno jablko. V roce 2006 jsem začala zjišťovat, co s tím mohu jako tělocvikařka udělat, a našla informace o anorexii. Uvědomovala jsem si, že pokud chci něco změnit, nestačí, že o to budu usilovat jen já. Že musí chtít především ti, kteří poruchou trpí. Tady přichází ke slovu vrstevnická skupina, která díky svému působení dokáže změnit pohled na to, co znamená správné stravování, a může také mladému člověku pomoci, aby si uvědomil podstatu problému, se kterým se potýká. Tak vznikl v roce 2007 projekt HELP P3. Naši studenti pořádají na toto téma více než tři desítky přednášek pro střední a základní školy ročně.

? Věnujete se v projektu i jiným poruchám příjmu potravy, než je anorexie?

Samozřejmě. V současnosti se projekt zaměřuje na anorexii, bulimii, výpočet BMI, představení potravinové a pitné pyramidy a zdravého talíře. Dále se věnujeme ortorexii, bigorexii, drunkorexii i obezitě. Kromě poruch příjmu potravy jsme se tedy začali věnovat i zdravému stravování. Témata se snažíme pravidelně doplňovat podle aktuálních nápadů žáků a externích požadavků.

? Základní školy tedy na besedy přijíždějí k vám?

Ano. Vytvořili jsme powerpointovou prezentaci, výstavu fotografií a vizuální demonstraci cukrů obsažených v nápojích či mléčných výrobcích. S touto nabídkou jsme oslovili všechny základní školy v Opavě. Preventisté byli nadšení, nevěděli, že něco podobného existuje. Naši studenti k tématu dále vytvořili i krátký emotivní film z tematických fotografií. Ten otevírá společné setkání se žáky, kteří na besedu zavítají. My až na výjimky do jiných škol nevyjíždíme, protože chceme, aby naši studenti mohli v maximální míře absolvovat běžnou denní výuku.

? Kdo se základními školami komunikuje?

Projekt má svého vedoucího a zástupce vedoucího z řad studentů. Ti společně se mnou koordinují veškeré záležitosti.

Komunikace se školami zůstává z velké části na vedoucích projektu. Já pouze pošlu na začátku každého školního roku e-mailem pozvánku a program setkání všem školám v okrese. Poté je již vše v kompetenci žáků. Oni komunikují se zástupcem ředitele, blokují učebnu k přednášce atd. Projekt je již známý v celém Moravskoslezském kraji. V současnosti ho vede Adéla Kostrhounová (v závěru rozhovoru najdete i její vyjádření – pozn. redakce).

? Jsou podle vás poruchy příjmu potravy na školách časté?

Má osobní – zdůrazňuji slovo *osobní* – statistika a zkušenost je poměrně alarmující: jde až o tři či čtyři žáky v každé třídě. Samozřejmě nemusí jít jen o anorexii či bulimii, ale například o bigorexii, která se vyskytuje většinou u chlapců (*Duševní onemocnění spojené se zkresleným vnímáním svého těla. Nemocní bigorexií trpí pocitem, že jejich muskulatura není dostatečně velká. Přetěžují tak svá těla hodinami v posilovně v honbě za nedosažitelným ideálem. Jako psychická porucha byla bigorexie uznána Americkou psychiatrickou asociací v roce 2013. O narůstajícím zájmu o toto téma vypovídá i počet lékařských studií, který se letos zdvojnásobil – pozn. redakce.*) Myslím si, že by se o této poruše mělo více mluvit především mezi tělocvikáři. Měli by vědět, co si mohou způsobit třináctiletí kluci, kteří chodí do posilovny. S posilováním jdou bohužel ruku v ruce energetické nápoje. U děvčat se objevuje stále častěji ortorexie, tedy posedlost zdravým stravováním.

? Týká se tento problém už i základních škol?

Určitě. Když jsme měli den otevřených dveří, chlapci přicházející ze základek se jako první ptali na posilovnu. Bylo by fajn, kdyby se na pedagogických fakultách zaměřili také na vzdělávání v oblasti poruch příjmu potravy. Učitelé by tak do praxe přicházeli připravení a nebyli by zaskočení, když se s takovou poruchou u žáků setkají. To totiž často vede k neadekvátní reakci.

Pohyb jako takový je samozřejmě vítaný, ale děti by měly pracovat s váhou vlastního těla, ne na strojích. Rodiče také často ani nevědí, jaké doplňky stravy děti užívají. Doplňky stravy jsou kontrolovány jinak než léky a děti pak opravdu mohou užívat i zakázané látky a zdraví si tak poškozovat. Je také důležité vědět, že zdroje doplňků jsou i na „černém“ trhu a tam nejsou kontrolovány vůbec. Přes internet si můžete objednat cokoliv.

? V úvodu jste zmínila, že jste se začali věnovat i stravování. V jakém slova smyslu?

Nově jsme vytvořili jídelníček. V tom nás podpořila paní Iva Urbančíková, fyzioterapeutka a vystudovaná výživová poradkyně, jejíž dcera je naší studentkou a členkou projektu HELP P3. Paní Urbančíková s námi spolupracuje již přes čtyři roky a velmi nám pomohla i v oblasti fyzioterapie. Když nám přednášela o zdravém talíři či o zajímavostech v oblasti stravování, shodli jsme se se studenty, že i toto téma chceme šířit dál do světa. Proto vznikla „kuchařka nápadů“ na snídaně, obědy, svačiny či večeře. Je ke stažení na našem webu www.sgopava.cz.

? Které ročníky ze základních škol k vám nejčastěji přicházejí?

Jedná se převážně o osmé a deváté třídy. Někdy k nám ale zavítají i mateřské školy nebo třídy nižšího stupně základních škol. Teď nás čeká přednášková činnost pro opavskou Montessori školu, která chce proškolit všechny třídy. Pro menší děti máme připravené i různé interaktivní pomůcky, například puzzle či magnetické pomůcky, na nichž jim studenti názorně ukazují nejrůznější problematiku. Používáme také jinou prezentaci, která je přijatelná pro jejich věk.

? Vzdělávají se v tomto tématu nějak i vaši žáci, kteří pak besedy pořádají?

Ano, samozřejmě. Absolvovali jsme v nedávné době dvě školení. První proběhlo v listopadu 2022, kdy jsme se učili správně pracovat s potravinovou a nápojovou pyramidou. Druhé se uskutečnilo v lednu 2023, kdy jsme pod vedením fyzioterapeutky a nutriční poradkyně paní Urbančíkové absolvovali přednášku o zdravém stravování. Dále probíhá školení, kde si studenti osvojují prezentační dovednosti. Výstupem je pak například setkání s komisí, před kterou studenti přednášejí a vše si zkoušejí. Komise jim dává zpětnou vazbu, podněty, rady a doporučení. Spolupracujeme i s dalšími učiteli ve škole, učitelka výtvarné výchovy Michaela Nová například vede

arteterapii. Jiná kolegyně, chemikářka Alexandra Hoňková, pro „helpáky“ připravuje školení o energetických nápojích a složení výrobků, kde vysvětluje jejich vliv na lidské zdraví. To je typické pro Slezské gymnázium, všichni učitelé jsou ochotni se zapojit a za 30 let mi nikdo neodmítl pomoci, když byl požádán.

? K projektu máte založený i instagram (@HELP P3). Kdo ho spravuje?

U všech projektů je to stejné. Mají je na starost žáci a umísťují tam nejrůznější tipy, doporučení, fotky ze školení aj. U nás je běžné, že například s přednáškovou činností pomáhají často i bývalí studenti, dnes lékaři, právníci, ekonomové či IT specialisté. To je taky typické pro naši školu. Bývalí žáci se rádi vracejí, pomáhají a fungují i jako sponzoři celé řady aktivit.

? Co vás osobně na projektu nejvíce baví?

Neskutečně mě nabíjí práce se žáky. Vidíte jejich nadšení, pokrok v prezentačních dovednostech, schopnost pracovat v týmu, ochotu jít za hranice komfortu, úsilí o synergii a organizaci práce. Těžko se mi proto hledá něco konkrétního. Hodně mě těší, že jsem stále v kontaktu s bývalými studenty, vlastně spoluzakladateli projektu HELP P3. Dnes pracují nejen jako pedagogové a psychologové, ale i jako lékaři a soudci, jeden z nich je stavař. Je skvělé, že když potřebujeme pomoci v jakékoliv oblasti, například s praxí, vždy se najde někdo z bývalých žáků, kdo nám vyjde vstříc. Škola jim něco dala a oni jí to teď vracejí – to jsou jejich vlastní slova. V tomto vidím přidanou hodnotu naší školy. Žáci si odnášejí poznání toho, co je charita, nezištná pomoc a morálka. Projekty děláme hlavně proto, aby tady rostla generace, která bude ctít morální hodnoty. Kdybych tedy měla odpovědět na vaši otázku, řekla bych, že nejsilnější je pro mě asi pocit, že to, co děláme, není zbytečné. Já vždy říkám, že když někdo opravdu chce, klidně může změnit svět.

Tři otázky jsme položili i studentce Adéle Koshounové, která projekt vede.

? V čem vy osobně vidíte hlavní smysl projektu?

Takovým hlavním smyslem a účelem, který vidím, je to, že šíříme povědomí o problematice poruch příjmu potravy. Zároveň se snažíme lidem trpícím těmito poruchami pomáhat, spolupracujeme s mnoha institucemi, jako jsou například psychiatrické nemocnice v Opavě a Brně či brněnské pomocné centrum Anabell. Ročně oslovíme 800 až 900 žáků

ROZHOVOR

základních a středních škol. Například v roce 2014, tři roky po začátku přednášení, měl projektu za sebou neuvěřitelných 296 přednášek. Minulý školní rok si projekt také nevedl vůbec špatně, povedlo se zorganizovat a uskutečnit 32 přednášek pro více než 700 žáků. V tomto školním roce jsme zatím na celkovém počtu 623 přednášek a celkem jsme oslovili už 13 tisíc žáků.

Dalším cílem projektu je určitě připravit naše studenty na budoucí kariéru. Ať už budou dělat cokoli, znalosti a zkušenosti nabyté v rámci projektu se jim budou jistě hodit. Studenti se naučí přednášet před širokou veřejností, převážně dětmi, se kterými je komunikace mnohdy velmi složitá. Zbaví se strachu, získají cenné informace o samotných nemocích, a budou tak umět pomoci a být oporou pro své okolí. Pro mnohé naše bývalé členy projekt představoval motivaci, inspiraci, jakým směrem se po střední vydat. Věřím, že takto to bude i nadále a naši studenti na to budou rádi vzpomínat.

? Proč jste se rozhodla ujmout se funkce vedoucí projektu HELP P3?

Role vedoucího projektu mi byla ke konci školního roku 2022 nabídnuta a neváhala jsem ji přijmout. Měla jsem nápady, jak projekt dále rozvíjet, kde vidím možnosti vylepšení a celkově potenciál pro rozvoj. Za mého působení jako vedoucí proběhlo mnoho inovací, ať už v oblasti programu pro žáky, organizace fungování celého projektu, nebo jen znovuzavedení starých „zvyků“, jako bylo např. letos v lednu setkání s bývalými členy projektu. Dalším důvodem, proč jsem se této funkce ujala, byla touha „probudit“ v sobě vůdčí schopnosti. Chtěla jsem být také inspirací pro ostatní členy projektu, hlavně pro ty, kteří si nejsou ve svých činech jistí. Zároveň jsem chtěla i tímto způsobem zjistit, kde jsou mé limity a čeho jsem schopna dosáhnout.

Funkce vedoucího projektu HELP P3 mi dala obrovské množství zkušeností. Naučila jsem se organizovat čas, komunikovat s veřejností, ať už se jedná o samotné učitele, či vyšší pozice, zorganizovat a řídit skupinu lidí, naučila jsem se zjišťovat a ověřovat informace, zvládat zátěžové situace, nebát

se vystupovat před lidmi, ale hlavně jsem v projektu našla sebe jako osobnost, kterou bych chtěla zůstat i po ukončení střední školy.

? Máte nějakou přímou zkušenost s poruchou příjmu potravy, například ve svém okolí?

Na tuto otázku nedokážu odpovědět pouze slovy „ano, mám / ne, nemám“. Z důvodů velkého množství lidí, které mě dennodenně obklopuje, jsem se rozhodla toto okolí rozdělit na tři pomyslné skupiny.

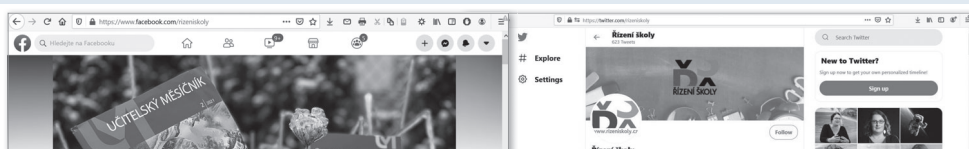
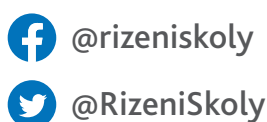
Zprvce se jedná o mně velmi blízké okolí, kde jsem se díky bohu přímo s poruchou příjmu potravy nesetkala. Všíkala jsem si ale přehnané péče o vlastní zevnějšek, snahy zhubnout, ať už dietami, nebo extrémním cvičením. Naštěstí ani jeden z případů nepropukl v poruchu příjmu potravy.

Co se týče druhé skupinky lidí, jedná se právě o žáky a studenty, kteří se účastní našeho preventivního programu, nebo o členy projektu HELP P3. Děti docházející na náš program dostávají v závěru zpětné vazby, které si od nich sbíráme a pročítáme. Mnohokrát nás zarazilo a překvapilo, že se v každé třídě najdou až tři děti, které porucha příjmu potravy trápí. Zmínila jsem se i o samotných členech projektu – v dřívějších letech se pár našich studentek opravdu s poruchou příjmu potravy potýkalo. Dvě z nich nám dokonce sepsaly své poznatky, a to v podobě zásad, kterých se držet v případě, že začneme mít podobný problém, a tzv. zpovědi, kde slečna popisovala, jak hluboce ji porucha zasáhla.

Do třetí skupinky se řadí anonymní žáci základních škol, jejichž odpovědi jsem nedávno zpracovávala v rámci seminární práce na téma Mentální anorexie. Velmi mě překvapilo, že více než 20 dětí ve věku 11–16 let má ve svém okolí někoho, kdo poruchou příjmu potravy trpí, a zároveň více než 10 dětí poruchou příjmu potravy trpí samo. Pevně doufám a věřím, že počty nemocných budou klesat a vyléčených stoupat. Také věřím, že tento projekt dělá vše pro to, aby zamezil přírůstku nemocných.

Rozhovor vedla Michaela Váchová, odborná editorka Učitelského měsíčníku.

Bud'te s námi ve spojení. Nenechte si ujít novinky ze světa vzdělávání!

Požadavek školy na omlouvání zletilého studenta rodiči

EVA JANEČKOVÁ

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů stanoví celou řadu práv a povinností nejen zákonným zástupcům, ale také specificky zletilým žákům a studentům.

Mezi tyto povinnosti podle § 22 mimo jiné patří povinnost řádně docházet do školy nebo školského zařízení a řádně se vzdělávat, ale také dokládat důvody své nepřítomnosti ve vyučování v souladu s podmínkami stanovenými školním řádem.

Důležité je si uvědomit, že ustanovení § 22 odst. 2 písm. b) školského zákona stanoví tuto povinnost přímo zletilým žákům a studentům. Přesto najdeme mnoho škol, které ve školním řádu požadují, aby i absenci zletilých omlouvali zákonní zástupci.

Má zletilý žák/student zákonného zástupce?

Pro odpověď na tuto otázku musíme nahlédnout do zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský zákoník“), konkrétně do § 30. Toto ustanovení říká, že plně svéprávným se člověk stává zletilostí. Zletilosti se nabývá dovršením osmnáctého roku věku¹ a svéprávností se rozumí způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem (právně jednat).

Ustanovení § 892 odst. 1 občanského zákoníku říká, že rodiče mají povinnost a právo zastupovat dítě při právních jednáních, ke kterým není právně způsobilé.

Vzhledem k tomu, že dítě je pouze částečně svéprávné, musí být v rozsahu, v němž není způsobilé právně jednat, zastoupeno. Má se totiž za to, že nezletilý, který (dosud) nenabyl plné svéprávnosti, je způsobilý (jen) k (těm) právním jednáním, která jsou přiměřená rozumové a volní vyspělosti, která je charakteristická pro nezletilé jeho věku. Stejně jako ostatní atributy rodičovské odpovědnosti také zástupčí oprávnění (tj. oprávnění zastupovat) a povinnost dítě zastupovat tam, kde samo jednat nemůže, zaniká dnem, kdy dítě nabude

plnou svéprávnost, bez ohledu na to, jak k tomu dojde, a na to, zda už je, či ještě není zletilý.²

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že zletilý žák či student nemá zákonného zástupce.

Omlouvání absence zletilého žáka a studenta

Jak již bylo řečeno, § 22 školského zákona obecně říká, že zletilí žáci a studenti jsou dále povinni dokládat důvody své nepřítomnosti ve vyučování v souladu s podmínkami stanovenými školním řádem.

Ustanovení § 67 odst. 1 téhož zákona pak upřesňuje, že zletilý žák nebo zákonný zástupce nezletilého žáka je povinen doložit důvody nepřítomnosti žáka ve vyučování nejpozději do tří kalendářních dnů od počátku jeho nepřítomnosti.

Pokud tedy zletilý žák omlouvá svou nepřítomnost (resp. dokládá její důvod), vykonává nejen své právo (jelikož je plně svéprávným), nýbrž i plní svou zákonnou povinnost (na které nemůže školní řád nic změnit). Požadavek na podpis omluvenky zákonným zástupcem zletilého žáka ve školním řádu je ze své podstaty nesmyslný, neboť zletilý žák již žádného zákonného zástupce nemá.

V okamžiku nabytí zletilosti se tedy žák stává plně svéprávným, tzn. je schopen sám za sebe právně jednat, a to i v oblasti vlastního vzdělávání.

Dovršením osmnáctého roku věku tak žák přestává mít zákonné zástupce – jeho rodiče již nejsou oprávněni za něj právně jednat (resp. ho při právním jednání zastupovat), a to ani ve vztahu ke škole.

¹ Pokud nenabude zletilosti dříve uzavřením manželství nebo přiznáním svéprávnosti.

² ZUKLÍNOVÁ, M., ELISCHER, D., NOVÁ, N., FRINTOVÁ, D., FRINTA, O., MOCEK, O., DVOŘÁK, J., FIALA, J. aj. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II* (§ 655–975, Rodinné právo). Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023.

Může požadavek na omlouvání absence zletilého rodičem stanovit školní řád?

Podle § 67 odst. 3 školského zákona platí, že podmínky pro omlouvání neúčasti žáka ve vyučování a pro uvolňování žáka z vyučování stanoví školní řád. Školní řád jako vnitřní předpis však nemůže měnit a snižovat práva, která jsou dána zákonem. Není proto možné vyžadovat, aby „omluvenky“ podepisovali zákonní zástupci. Jak již bylo řečeno, zletilý nemá žádné zákonné zástupce. Stejně tak není možné tuto povinnost stanovit rodičům nebo osobám, které plní vůči zletilému žákovi nebo studentovi vyživovací povinnost, neboť něco takového školský zákon neumožňuje.

Školní řád tedy může stanovit podmínky pro omlouvání nepřítomnosti žáka nebo studenta ve vyučování. Vedle výše uvedeného by tedy mělo být ve školním řádu především stanoveno, jakým způsobem zletilí žáci a zákonní zástupci nezletilých žáků nepřítomnost žáka ve vyučování omlouvají a jak dokládají důvody nepřítomnosti žáka (zda písemně, e-mailem, osobně, či telefonicky, komu se tato omluva adresuje apod.). Školní řád by v této souvislosti neměl zapomínat ani na případné důsledky spojené s neomluvenou nepřítomností.

Nesmí však stanovit povinnosti jdoucí nad rámec zákona.

Eva Janečková, konzultantka SMS – služby pro oblast školství, autorka řady odborných článků

POZVÁNKA

Běh pro Paměť národa školám

Propojit dějepis a tělocvik? Že to nejde? V Paměti národa to umíme! Přihlaste vaši školu do Školní výzvy Běhu pro Paměť národa a naběhejte společně s dalšími školami v období od 16. do 31. května 50 000 kilometrů. Za každý uběhnutý kilometr věnují naši partneři 1 Kč Paměti národa, která natáčí a vypráví příběhy 20. a 21. století. Žáci, studenti, učitelé, ředitelé, školníci, kuchařky a další školní účastníci doslova každým svým krokem přispějí k zachycení osudů pamětníků a pomohou mapovat dějiny 20. a 21. století.

Registrace zde: <https://www.behpropametnaroda.cz/pro-skoly/>

Michal Šimáně: Střední odborné školy v Československu v době komunismu: Každodenní život z pohledu učitelů Jihomoravského kraje

JANA POLÁKOVÁ

Na sklonku roku 2023 spatřila světlo světa nová publikace autora Michala Šimáně. Již při studiu na Ústavu pedagogiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity se setkal s využíváním metody oral history. Svými možnostmi jej oslovila natolik, že ji i nadále využívá při své výzkumné činnosti spojené s jeho současným pracovištěm, vysokoškolským ústavem Institut celoživotního vzdělávání Mendelovy univerzity v Brně. Nejinak tomu bylo také při řešení výzkumného projektu „Střední odborná škola v socialistickém Československu pohledem dějin každodennosti. Orálně historické rozhovory s učiteli“, který byl podporován Grantovou agenturou České republiky (číslo projektu 19-24776S) a díky němuž se můžeme začít do výše jmenované knihy.

Odborně zpracovávat vývoj a proměny vzdělávacích institucí i pedagogické teorie, vzdělávání učitelů, téma školského zákonodárství apod. je úkolem dnes již samostatně vyčleněné vědecké disciplíny. Autor recenzované publikace není v dějinách (československé) pedagogiky žádným nováčkem, což se odráží na precizně vytyčeném a dodrženém námětu i na celkovém pojetí publikace. Je evidentní, že věděl, jaké téma a jakým způsobem chce zpracovat. Jeho hlavním cílem bylo prozkoumat a popsat každodenní život středních odborných škol v období socialistického Československa pohledem jejich tehdejších učitelů. Zvolil si téma, které bylo po několik desetiletí od politických změn v roce 1989 záměrně odsouváno a upozaďováno.

S jistou mírou cynismu bychom mohli říct, že se do výzkumu pustil za minutu dvanáct s vědomím, že další otálení by jej jistě připravilo o hlavní pilíř celé práce. Jeden ze základních typů pramenů autorovi dobře známé metody oral history jsou totiž rozhovory s pamětníky a přímými účastníky. Díky jejich pořízení získal značné množství osobních vzpomínek a názorů, ale i informací, které doplňují (potvrzují, upřesňují či vyvracejí) oficiální archivní a literární prameny. Zvolená metoda výzkumu umožňuje záznamy osobních výpovědí, které by bez odborné práce autora publikace s největší pravděpodobností nikdy nepřesáhly rámec individuální nebo rodinné paměti. Celkový počet 22 respondentů, s nimiž nahrál 39 rozhovorů o celkové délce okolo 54 hodin, můžeme označit za dostatečný vzorek, z něhož lze čerpat doplňující informace i podklady k obecnějším závěrům. Zjevná genderová

nevyváženost (16 žen a 6 mužů) jistě nebude autorův záměr, ale spíš odraz dobového personálního pokrytí pedagogických pozic ve školství. Určitou roli by mohl hrát i věk respondentů a neúprosná demografická křivka. Jako hlavní způsob získávání respondentů uvádí tzv. metodu sněhové koule. Jde o nejčastěji používaný postup, jak oslovit další možné informátory. Bohužel má také své úskalí – osobní doporučení může být často selektivní. Charakteristiky respondentů však napovídají, že dotazovaní představovali poměrně pestrý vzorek. Vedle stěžejních rozhovorů využil autor pochopitelně a zcela správně archivní prameny, dobový tisk, dobovou i soudobou odbornou literaturu a také osobní dokumenty a doklady respondentů.

Z hlediska dějin pedagogiky, ale i obecně společenskovedního je středoškolský vzdělávací systém druhé poloviny 20. století neprávem marginální záležitostí. Publikace tak představuje první vhled, čímž nabývá na důležitosti její druhá kapitola. Každý z nás prošel určitým školským systémem, v jeho historii a fungování zevnitř v minulosti i dnes se však orientuje jen hrstka „zasvěcených“, především pedagogických pracovníků. Ani u nich však nelze předpokládat, že by v průběhu svého života zaznamenali všechny pokusy o změny, vylepšení i eskapády spojené s vývojem odborného vzdělávání v Československu v letech 1945–1989. Pro čtenáře představuje právě kapitola o tomto vývoji nejsložitější úsek monografie. I autor samotný v textu přiznává, že situace je mnohdy méně přehledná a těžce doložitelná. O to víc oceňuji, že vedle chronologického členění se snažil

PŘEDSTAVUJEME

čtenářům pomoci s orientací jednoduchými, ale výstižnými grafy. Pro čtenáře je taktéž osvěžující příloha obsahující dobové dokumenty (byť se možná neubrání lehkému roztrpčení nad absurditou jejich obsahu).

Za zásadní považují třetí kapitolu publikace „V roli učitele“, rozdělenou na šest podkapitol. Autor si strukturu jistě promýšlel a má k ní odůvodnění. Přesto považují za vhodné naznačit, že je možné se na ni dívat i jiným způsobem. Obsah mi vykrystaloval do tří částí, které pro potřeby recenze nazvu zcela pracovně „učitel vzdělávající se“, „učitel vzdělávající“ a „učitel zaměstnaný“. Každá z podkapitol by se mohla skládat ze dvou přirozeně se prolínajících částí reflektujících teorii (tedy oficiální postupy, příkazy, nařízení apod.) i praxi (každodenní skutečnost ve vzdělávacím zařízení, mezilidské vztahy atd.), doloženou vhodně úryvky z rozhovorů tak, jak je tomu i nyní. V jednom i druhém způsobu rozčlenění mi bohužel v textu chybí jedna významná poloha, kterou jistě pedagogičtí pracovníci zastávají a měli by zastávat, a to je „učitel vychovávající“. Je téměř neuvěřitelné, že by pamětníci nedisponovali vzpomínkami na problémy spojené s dospíváním svých svěřenců, vyplývající z jejich rodinného a sociálního zázemí, z jejich postoje vůči vzdělání a společnosti, vzájemných vztahů v třídním kolektivu i mezi pedagogem a studenty. Podobná témata rezonují po letech na abiturientských srazích a večírcích a troufám si tvrdit, že pro pedagoga na střední škole představovaly vedle velkého vypětí také jistý nevysychající „pramen mládí“. Na absenci upozornil i Michal Šimáně, a tak lze jenom společně spekulovat, proč podobné vzpomínky respondenti potlačili nebo neuplatnili.

Následující dvě části nastiňují dva zásadní kroky spojené se studiem na střední škole – přijímací řízení a maturitní zkoušku. Pro studenta představují jednorázový zážitek, maturita jistě intenzivnější. Pro pedagoga se jedná o záležitost pravidelně se opakující, do jisté míry rutinní. Pro mnohé čtenáře

tak bude možná pozadí a historický vývoj obou mezníků překvapující. Naopak pochopitelné je, že k zakončovacímu aktu školní docházky se vztahuje množství humorně i vážně laděných vzpomínek pedagogů. Neméně zajímavá je i poslední kapitola, mapující politický kontext, přesahující ve sledované době i do osobní komfortní zóny každého jedinice. Michal Šimáně v rámci svého výzkumu nejenže na toto velmi nelehké a citlivé téma nezapomněl, ale zjevně byl od pamětníků schopný získat reakci, což jen dokládá jeho tazatelské kvality.

Publikace je přínosná a použitelná pro širokou škálu čtenářských skupin, což u odborných knih nebývá pravidlem. Autor sám si je vědomý, že zpracoval pouze dílčí část obrovského tematického celku – pohled na středoškolský vzdělávací systém očima tehdejších pedagogů odborných škol umožňujících maturitní zkoušku v bývalém Jihomoravském kraji. Bylo by jistě žádoucí mít tuto část doplněnou také pohledem tehdejších žáků a studentů, případně i jejich rodičů. Každý humanitně profilovaný vědec ale dobře ví, že jeho práce může málokdy obsáhnout jev skutečně komplexně, aniž by ztratila na kvalitě. Odborný text musí mít v dnešní době jasně vymezené téma, kterého se autor musí držet; pokud tomu tak není, jeho výpovědní hodnota obvykle zanikne v přemíře různorodých informací a celá práce vyzní do prázdna. Omezujícím faktorem je jistě také rozsah, vždy oscilující mezi finančními možnostmi a budoucí fyzickou podobou publikace, který by neměl čtenáře odrazovat. Michal Šimáně i zde „udržel oprotě“ pevně ve svých rukách. Díky tomu si budou moci nejen historikové pedagogiky do svých knihoven zařadit další publikaci kvalitně zpracovávající dílčí téma z období druhé poloviny 20. století, doplněnou o vyčerpávající seznam zdrojů. Anebo si ji prostudují v podobě e-knihy, což je chvályhodné, i když by již v dnešní době mělo jít o standard.

PhDr. Jana Poláková, Ph.D., etnoložka, odborná pracovnice a kurátorka Etnografického ústavu Moravského zemského muzea Brno

Hledáte zaměstnance?

Hledáte práci?

www.edujob.cz

Běžím za... aneb Co je to Zelený disent

O novém zážitkovém workshopu pro středoškoláky na téma životní prostředí

JITKA MÍČKOVÁ

Životní prostředí. Téma, které hýbe světem. Týká se totiž každého z nás.

Ale bylo to tak vždycky? Jak vypadala ochrana přírody v naší zemi po válce? Co trápilo ochranáře v době totalitního režimu? Jak moc se jejich práce lišila od aktivit současných ekologů a čemu museli v dané době čelit? Jisté je jedno, měli společný cíl – udělat vše pro to, aby životní prostředí bylo vyhovující pro každého z nás a aby bylo zachováno pro další generace v té nejlepší podobě.

Nový zážitkový workshop organizace Post Bellum Zelený disent se věnuje právě tomuto tématu. Jeho hlavním cílem je aktivizovat mladé lidi k ochraně životního prostředí s myšlenkou, že i malá snaha má smysl.

Workshop cílí na středoškoláky, trvá pět vyučovacích hodin a je rozdělen na tři hlavní části. Každá část probíhá jinou zážitkovou formou – v rámci orientačního běhu se žáci seznámí s některými národními parky a CHKO v ČR. Na festivalu dokumentárních filmů Zelený disent hravou formou poznají osudy pamětníků, kteří se na ochraně životního prostředí po válce a během normalizace podíleli. Při strategické hře s pravidly se zapojí do plánování výstavby dálnice. V závěru probíhá diskuse zaměřená na problémy současného světa, podpořená iniciativou je řešit.

Pro jasnější představu vás zveme k nahlédnutí do každé z těchto částí.

1. Oriaentační běh Paměti národa Běžím za...

V první části workshopu se stáváte závodníky běhu Paměti národa a se svým týmem a jménem pamětníka obíháte stanoviště s fotografiemi a dalšími informacemi o našich národních parcích a chráněných krajinných oblastech. Také si společně objasňujeme pojmy související s životním prostředím.

Organizátor běhu Paměti národa si bere úvodní slovo:
„Milí účastníci orientačního běhu Paměti národa. Jsem rád, že jste se na dnešní závod přihlásili. Dnes poběžíte za pamětníky, kteří měli velkou snahu udělat něco pro naše životní prostředí. Závodit se bude v šesti týmech, tedy máte na výběr z těchto šesti pamětníků – Bedřich Moldan, Otakar Leiský, Petr Pakosta,

Pavel Šremer, Jana Dvorská, Růt Kolínská. Možná vám zpočátku tato jména nic neřeknou, ale věříme, že na konci dnešního setkání už nějaké informace budete znát. Tedy nasadte tretry, otevřete oči a svou mysl a hurá do přírody. Ke startu připravit, pozor, teď!

2. Festival dokumentárních filmů Zelený disent

Ve druhé části se proměníte v autory a realizátory krátkých hraných dokumentů vytvořených podle pamětnického vyprávění. V rámci toho zjistíme ekologickou situaci v naší zemi od počátku 50. let 20. století po rok 1989 a porovnáváme změnu ochrany přírody před sametovou revolucí a po ní.

Moderátor festivalu vítá účastníky: „Stromy usychaly, lidé umírali na rakovinu. Nikdo s tím nic nedělal... Slovy Petra Pakosty jsme se přesunuli na festival dokumentárních filmů Zelený disent, jehož cílem je nahlédnout do některých událostí 20. století a seznámit se s životy pamětníků, za které jste běželi v běhu Paměti národa. Co se dělo v naší zemi během totalitního režimu? Proč stromy usychaly a lidé umírali? Nejen to se dozvíme z krátkých filmových dokumentů, které si pro nás připravíte vy. Na základě nastudování podkladů o vašem pamětníkovi, které od nás dostanete, vytvoříte a ostatním přehrajete krátký dokument. Věříme, že si z těchto filmů odneseme mnoho zajímavých informací o lidech, kterým nebylo životní prostředí lhostejné.“

3. Vyjednávací hra o stavbě dálnice D8

Ve třetí části si zahrajete vyjednávací hru inspirovanou komunikační aktivitou, jejímž autorem je Michael Chester (překlad Tomáš Werner). Každý hráč zaujímá jednu z rolí (zástupce městské rady, ekologické organizace, veřejnosti, majitele domu, podnikatele, zaměstnance Ředitelství silnic a dálnic) a v ní má sjednat a vykomunikovat plán na stavbu dálnice D8. Cílem je seznámit se se souvislostmi týkajícími se problematické výstavby dálnice a hledání takového řešení, které vyhovuje všem zúčastněným.

Instruktor vyjednávací hry uvádí třetí část programu: „Na festivalu jste se dozvěděli o náročné výstavbě dálnice D8. Stavba dálnice si prošla různými situacemi, ve kterých bylo nutné řešit řadu překážek. Ty přicházely ze všech stran: od obyvatel daného kraje přes ekology a politiky až po zástupce ŘSD. Jak to mohlo probíhat, si teď vyzkoušíte na vlastní kůži. Stavba se spustila v roce 1934 a naše hra v tomto roce také začíná.“

Životní prostředí a současnost

V závěrečné, reflektivní části vás lektori rozdělí do menších skupin, ve kterých se snažíte najít odpovědi na otázky týkající se životního prostředí a současného světa. Zamýšlíte se nad konkrétními kroky, které můžete udělat pro ochranu životního prostředí – s myšlenkou, že i malá snaha má smysl. A to nejen v ochraně životního prostředí. Slova ekologa Pavla Šremery mohou být motivací pro nás všechny: „Nerad bych se sám před sebou za sebe styděl, to je tak celé.“

A co vy? Zajímá vás toto téma? Máte pocit, že se z naší minulosti můžeme poučit, abychom neopakovali stejné chyby? Pak neváhejte a objednejte si náš workshop Zelený disent. Rádi k vám přijedeme.

<https://skoly.pametnaroda.cz/>

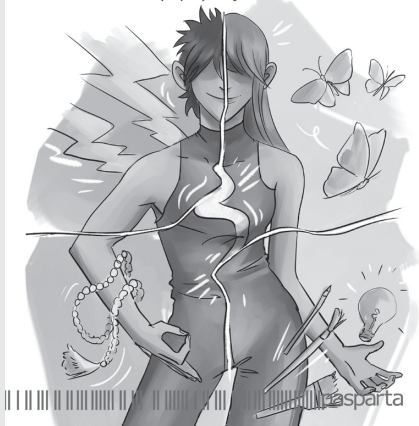
V sekci pro žáky a studenty najdete všechny naše edukační programy.

MgA. Jitka Míčková, projektová vedoucí workshopů Vzdělávání Paměti národa

Superhrdinové V TOBĚ

Podpora silných stránek žáků
(nejen) s dyslexií

Superhrdinové v tobě

Podpora silných stránek žáků (nejen) s dyslexií

Lenka Krejčová, Zuzana Hladíková, Jana Pechancová

U jedinců s dyslexií je velmi důležité zaměřit se na jejich celkový potenciál a podporu silných stránek. Díky takové podpoře je možné dopady diagnózy významně minimalizovat a dosáhnout zlepšení v oblasti učení i dalších oblastech každodenního fungování.

V poradenské praxi je však často věnována pozornost spíše zmírňování deficitů anebo nácviku školních dovedností, které se nedaří.

Tato publikace nahlíží na dyslexii ze zcela odlišného úhlu pohledu – nabízí rozvojová témata, která dětem, dospívajícím i mladým dospělým umožní hledat jejich vlastní způsoby učení a poradit jim, jak nové návyky uplatnit i v dalších aktivitách. Kniha obsahuje motivující texty, rozhovory, pracovní listy a náměty pro diskusi, které podporují sebevědomí a sebedůvěru žáků a studentů s dyslexií a napomáhají jejich rozvoji a osobnímu růstu.

Kromě pracovních listů určených pro samotné jedince s dyslexií obsahuje publikace i metodické listy obsahující stručné shrnutí tématu pro poradenské či pedagogické pracovníky nebo pro rodiče dětí s dyslexií.

Brožované, 92 stran, 350 Kč

www.pasparta.cz

Mezinárodní vzdělávání, volby i festivaly. Jak se vyznat v evropských příležitostech pro mladé?

PATRICIE MARTINŮ

V článku zjistíte více o možnostech, které EU nabízí (nejen) mladým lidem, a o tom, jak je jejich hlas důležitý pro nadcházející volby do Evropského parlamentu.

Již 20 let máme možnost svobodně cestovat bez nutnosti pasu, mezinárodně se vzdělávat nebo pracovat ve všech členských státech EU. Do EU jsme vstoupili v roce 2004 spolu s devíti dalšími novými členskými státy (Estonsko, Kypr, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Polsko, Slovensko a Slovinsko), čímž se dosavadní unie značně rozšířila. Kontinent, v minulosti rozdělený železnou oponou, se tak znovu sjednotil. Současní čeští středoškoláci již tak nežili ve světě, kdy by nebyli obklopeni EU, nebyli by zároveň evropskými občany a nebrali ji jako samozřejmou realitu.

Pomocná ruka mladým prvovoličům

Nyní mají tito evropští občané, kterým je osmnáct let, poprvé šanci zvolit si budoucnost nejen evropských programů mezinárodního vzdělávání, ale i podoby celé EU, a to ve **volbách do Evropského parlamentu**, které se v Česku konají **7. a 8. června**.

V Domě zahraniční spolupráce se staráme o veškeré mezinárodní vzdělávání, které naší zemi Evropská unie umožňuje. Skrze evropskou informační síť **Eurodesk** představujeme mladým lidem široké studijní možnosti, a to převážně v rámci programů, jako je Erasmus+. V letošním roce se Eurodesk přidal také k informování právě o volbách do Evropského parlamentu a podpoře mladých lidí v aktivním občanství. Na stránkách 2024elections.eurodesk.eu tak najdou všechny důležité informace k tomu, proč a jak volit, ale i krátká instruktažní videa a příběhy dalších mladých lidí. Díky registraci na spolecne.eu také v den voleb dostanou upozornění, aby nezapomněli a nenechali za sebe ve volbách rozhodovat ostatní.

Síť Eurodesk zároveň plánuje workshopy v regionech, během kterých představí středoškolákům volby a s tím spojené informace. Workshop ve svém okolí či online můžete najít na webových stránkách Evropského portálu pro mládež. K aktivnímu občanství vytvořil Eurodesk i publikaci *Euro-participace a Euro-aktivismus*, díky které se mohou studenti dozvědět více o EU a o tom, jak v ní nechat zaznít svůj hlas. Můžete ji nalézt na stránkách eurodesk.cz.

Evropský portál pro mládež

Nápomocným může být i **Evropský portál pro mládež**, který nabízí informace na evropské úrovni a na úrovni jednotlivých zemí o příležitostech a iniciativách, které jsou zajímavé pro mladé, kteří žijí, studují a pracují v Evropě. Je to vstupní bod pro mladé lidi o mnoha příležitostech, které jim EU nabízí. Českou variantu portálu naleznete na odkaze youth.europa.eu/home_cs.

Oslavte s námi vzdělávání s Evropou

Studenti mohou být aktivní i v rámci chystaného Dne Evropy, který bude součástí festivalu United Islands. Ten probíhá od **1. do 5. května** na pražském Střeleckém ostrově a na piazzetě Národního divadla a přivítá letos odhadem až 400 tisíc návštěvníků. Iniciativa Díky, že můžeme přinést bohatý program na témata jako dvacetileté výročí členství Česka v Evropské unii, pohled mladých na volby do Evropského parlamentu a budoucnost Evropy. Na akci se budeme aktivně podílet i my, Dům zahraniční spolupráce. Zájemci nejen z řad mladých se mohou těšit také na českou i evropskou hudební scénu. Festival nabídne i prezentace jednotlivých evropských států, debaty, podcasty a další akce.

V květnu a červnu vám rovněž otevřeme své prostory na Praze 1, a to dokonce dvakrát. První příležitost máte již **18. a 19. května** v rámci festivalu Open House Praha, kdy se otevírají široké veřejnosti běžně nepřístupné budovy. Kromě komentované prohlídky budovy se též dozvíte více o námi spravovaných programech. Pro podrobnější informace o možnostech mezinárodního vzdělávání se neváhejte zúčastnit naší akce Příští stanice svět, která se bude konat **6. června**. Chystáme pro vás workshopy, diskuse a přednášky se zajímavými hosty, ať už odborníky ve vzdělávání, kultuře, či ekologii, realizátory mezinárodních projektů, nebo absolventy zahraničních studií, stáží a dobrovolných aktivit.

Volbami to však rozhodně nekončí

Dalším krokem poté, co mladí zjistí, jaké příležitosti se jim nabízejí, již může být podání vlastního evropského projektu v rámci našich programů. Mladí lidé ve věku od 18 do 30 let mohou například díky programu Evropský sbor solidarity vytvořit svůj vlastní Solidární projekt. Realizace projektu je nejen skvělou zkušeností, kterou lze uvést do životopisu, ale také příležitostí, jak zlepšit své okolí. Mladí lidé se mohou věnovat tématům, jako jsou ochrana životního prostředí, digitalizace, rozvoj kultury, mezigenerační komunikace či podpora inkluze a diversity. Pro budoucí žadatele a žadatelky organizujeme každý rok víkendové školení Od nápadu k projektu. Na něm se dozvědí, jak převést svůj nápad do skutečného projektu, naučí se projektový management a získají cenné tipy. Letošní školení proběhne od 16. do 19. května v Praze. Registraci a více informací naleznete v sekci Události na našich stránkách dzs.cz.

Patricie Martinů, oddělení komunikace a regionální spolupráce DZS

KNIŽNÍ TIP

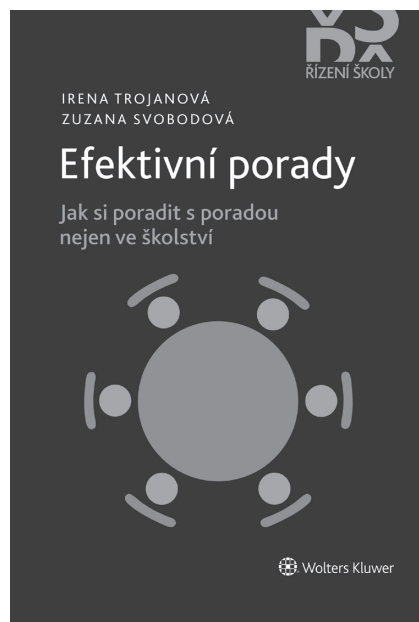
EFEKTIVNÍ PORADY

Jak si poradit s poradou nejen ve školství

Irena Trojanová, Zuzana Svobodová

Efektivní porady představují ve škole (a nejen v ní) skvělý manažerský nástroj pro vedení lidí, a následně tedy i cestu pro posun celé organizace. O tom, jak takové porady připravit, realizovat a reflektovat, pojednává kniha Efektivní porady. Publikace obsahuje popis jednotlivých druhů porad včetně jejich konkrétních příkladů a podrobně se věnuje specifickým poradám ve školách. V textu jsou uvedené i „pasti“, které se při každé poradě mohou vyskytnout, ale zároveň také „kouzla“, která nasměrují poradou správným směrem. Slovo dostali v knize i účastníci seminářů. Publikaci doprovází i množství příloh okamžitě využitelných v praxi. Kniha je určena hlavně pracovníkům ze škol a školských zařízení, ale využít ji mohou i další vedoucí pracovníci, kteří chtějí posunout své porady tím správným směrem.

Objednávejte na www.obchod.wolterskluwer.cz

Díky, že můžem dávat hlas mladým lidem

MATOUŠ ETTLER

Celých 89 % středoškoláků a středoškolaček se v nedávném dotazníkovém šetření agentury Median pro JSNS označilo za zatím neaktivní. Pouze 15 % si myslí, že mohou vlastní iniciativou nějakým způsobem ovlivnit řešení problémů v obci, kde bydlí, či v ČR.

Ve srovnání s podobnými šetřeními v letech 2017 a 2020 navíc stoupá počet studentů, kteří nevěří v možnost něco změnit vlastní aktivitou. Příležitostí, jak a do čeho se zapojit, však dnešní studující mají bezpočet. Za chvíli jsou tu navíc volby do Evropského parlamentu a mnozí z nich budou prvovoliči. Odhadovaná volební účast mladých v těchto volbách je podle analytického ústavu STEM až 42 %.

Díky, že můžem je mladá organizace, která se snaží vzdělávat a aktivizovat další mladé lidi v tématech demokracie, svobody a lidských práv. Už tradičně pořádáme **Korzo Národní**, největší oslavy 17. listopadu v Praze na Národní třídě. Náš další projekt **Samet na školách** přináší do škol nejen programy se zaměřením na moderní dějiny, ale i aktuální témata, jako jsou lidská práva, klimatická změna nebo evropské a globální souvislosti. Zapojujeme také žáky a studenty, aby zorganizovali vlastní školní „sametové festivaly“ k 17. listopadu.

Akademie Díky, že můžem vznikla jako přípravný kurz pro pořádající týmy těchto školních festivalů, nově jsme ji však začali připravovat častěji během roku. Jde vždy o dvoudenní setkání středoškoláků a středoškolaček, které má jednoduchý cíl: rozšířit jejich obzory a podporovat občanskou angažovanost. Program je nabitý různými workshopy, besedami s inspirativními hosty i podobně naladěnými vrstevníky z celé republiky.

Každá Akademie Díky, že můžem je zaměřena na určité téma nebo oblast. Na konci března jsme se vzhledem k výročí

20 let vstupu ČR do Evropské unie a nadcházejícím volbám do Evropského parlamentu rozhodli věnovat se právě Evropě a tomu, jaké možnosti mladým lidem nabízí. Na programu byly debatní kroužky o pracovních i studijních příležitostech v zahraničí, živé nahrávání podcastu Studovna Radia Wave, workshopy o kritickém myšlení a mediální gramotnosti. A v neposlední řadě jedinečná příležitost navštívit novou interaktivní expozici Zažijte Evropu přímo na Národní třídě. Programu se zúčastnilo přes 80 studujících z 38 škol napříč republikou.

Od nového školního roku 2024/2025 otevíráme Akademii Díky, že můžem pro další středoškoláky a naplánováno už je celkem pět dalších setkání. Studenti budou mít možnost se setkávat nejen s lidmi z praxe, jako jsou novináři, zástupci neziskového, byznysového i kulturního prostředí, ale hlavně absolvovat všech pět setkání a vybrat si tak své budoucí směřování. „Zaměříme se na témata, jako jsou osobní motivace, jak si udržet zápal, hořet a nevyhořet, organizace eventů, demokratické instituce a média, technologie a další. Součástí budou setkání s inovátory a rady, jak rozjet vlastní projekt a kam dál po střední škole,“ říká Jakub Kos, dramaturg vzdělávacích aktivit spolku Díky, že můžem. Přihlašování na celý kurz bude spuštěno v červnu.

Naše generace Z nyní dospívá, z velké části už volí a připravuje se na pracovní trh. Jako první generace jsme digital natives, s internetem jsme se doslova narodili a v mnoha oblastech určujeme trendy. Podle posledního sčítání lidu je v České republice zástupců „gen Z“ přes 1,6 milionu, tedy 15,6 % z celkové populace. „Mladí lidé jsou často spojováni s novátorskými myšlenkami a projekty. V našem spolku si myslíme, že je důležité dávat mladým prostor, že si máme navzájem naslouchat a důvěřovat. Snažíme se to promítnout do všech projektů i do našeho týmu,“ říká Bára Stárek, předsedkyně Díky, že můžem.

Mladá generace je na tom velmi dobře i z hlediska vnímání demokracie. Jak shrnuje poslední šetření JSNS (2024), více než polovina respondentů (52 %) souhlasí s tím, že „demokracie je lepší než jakýkoliv jiný způsob vlády“. Ve srovnání s rokem 2017 je to pozitivní zjištění, tehdy to bylo pouze 37 %. V celoevropském měřítku je patrný zájem mladých o občanskou participaci. Ze zjištění European Parliament Youth Survey z roku 2021 vyplývá, že se celkem 87 % respondentů zapojilo do alespoň jedné politické nebo občanské aktivity.

Jsou to právě mladí lidé, kdo může rozhodnout nadcházející volby. Vyplývá to z nedávného průzkumu Rozdělení Evropou od STEM pro Český rozhlas. Více než čtvrtina (27 %) respondentů od 18 do 29 let je ale vlažných a nerozhodnutých. A právě ti potřebují impuls k účasti ve volbách. Proto jsme se rozhodli vytvořit platformu **Díky, že můžeme volit**. Propojili jsme organizace, projekty a aktivity vztahující se k volbám a mladým do jedné kampaně. Součástí byla i předvolební

kandidátská debata Zavolíme! na konci dubna či speciál podcastu Studovna s Radiem Wave. Vznikla také tematická videa s influencery, která můžete využít i jako podklad do výuky. Najdete je spolu s dalšími aktivitami a nabídkou pro školy na webu volby.dikyzemuzem.cz.

Zapojujme tedy mladé. Hledejme příležitosti a využívejme jejich potenciálu, jejich nápadů a jejich nadšení. I kdybychom třeba jen jednoho mladého člověka nadchli k občanské angažovanosti a zájmu o veřejné dění, má to smysl. Volby jsou jen jedna z mnoha příležitostí, kdy hlas mladé generace může být rozhodující. Tak běžte v červnu (i na podzim) volit a podporujte v tom své studenty – díky za to! Díky, že můžeme!

Více informací o aktivitách Díky, že můžeme a nabídce pro školy najdete na www.dikyzemuzem.cz.

Foto: Jakub Kos

Matouš Ettler, manažer vzdělávacích aktivit, člen správní rady spolku Díky, že můžeme